

С. 103–124.

6. Костенко Л. Вибране / Л. Костенко. – К. : Дніпро, 1989. – 559 с.

7. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика : термінологічна енциклопедія / О. О. Селіванова. – Полтава : Довкілля-К, 2006. – 716 с.

8. Степанюк М. П. Репрезентація емоційного стану художнього персонажа в жіночому романі : лінгвокогнітивний і гендерний аспекти (на матеріалі романів Ш. Бронте та Е. Бронте) : дис. ... канд. філол. наук / М. П. Степанюк. – Херсон, 2016. – 242 с.

9. Телия В. Н. Механизмы экспрессивной окраски языковых единиц / В. Н. Телия // Человеческий фактор в языке. Языковые механизмы экспрессивности. – М. : Наука, 1991. – С. 36–66.

10. Финкель А. М. Современный литературный русский язык : [учебное пособие] / А. М. Финкель, Н. М. Баженов. – К. : Рад. шк., 1951. – 540 с.

11. Шаховский В. И Категоризация эмоций в лексико-семантической системе языка / В. И. Шаховский. – Воронеж : Изд-во ВГУ, 1987. – 188 с.

12. Шмелёв Д. Н. Современный русский язык. Лексика / Д. Н. Шмелёв. – М. : Просвещение, 1977. – 335 с.

13. Шорин С. В. Некоторые средства и способы реализации эмотивности в художественном тексте / С. В. Шорин // Текст и его категориальные признаки – К. : КГПИИЯ, 1989. – С. 151–156.

14. Riesel E. Stilistik der deutschen Sprache / E. Riesel. – М. : Verlag für fremdsprachige Literatur, 1999. – S. 111–116.

Стаття надійшла до редакції 23.01.2018 р.

УДК 811.161.2'38

С. А. Бузько

ПОНЯТТЯ СТИЛІСТИЧНОЇ МАРКОВАНОСТІ МОВНИХ ОДИНИЦЬ (ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ)

Бузько С. А. Поняття стилістичної маркованості мовних одиниць (загальнотеоретичний аспект).

У статті розглянуто різні підходи щодо визначення поняття «стилістична маркованість». Акцентовано на тому, що явище стилістичної маркованості в сучасній лінгвістиці розуміють по-різному. Одні дослідники розглядають його у співвідношенні з поняттям мовної норми, інші вчені поняття стилістичної маркованості пов'язують зі стилістичним значенням та наявністю в мовній одиниці різних конотацій. Зазначено, що у стилістиці активно використовують

термін «стилістичне забарвлення», під яким зазвичай розуміють співвіднесеність мовної одиниці з певним функціональним стилем мови. Зосереджено увагу на тому, що деякі дослідники стилістичне забарвлення визначають як наявність у слова додаткових смислових та стилістичних відтінків.

Стилістичну маркованість витлумачено як наявність у мовної одиниці додаткової конотативної інформації емоційного, експресивного, оцінного чи стильового характеру, що зумовлює здатність цієї одиниці створювати певний стилістичний ефект, надаючи мовленню, залежно від комунікативно-прагматичної настанови мовця, різних відтінків – урочистості, піднесеності, невимуженості, фамільярності, іронічності, гумору, комізму, згубності, агресивності тощо.

Ключові слова: стилістична маркованість, стилістичне забарвлення, стилістичне значення, конотація.

Бузько С. А. Понятие стилистической маркировки языковых средств (общетеоретический аспект).

В статье рассматриваются различные подходы к определению понятия «стилистическая маркировка». В частности, акцентируется внимание на том, что явление стилистической маркировки в современной лингвистике понимают по-разному. Одни исследователи рассматривают его в соотношении с понятием языковой нормы, другие ученые понятие стилистической маркировки связывают со стилистическим значением и наличием в языковой единице различных коннотаций. Также в стилистике активно используется термин «стилистическая окраска», под каким обычно понимают соотношение языковой единицы с определенным функциональным стилем языка. Кроме этого, некоторые исследователи стилистическую окраску определяют как наличие у слова дополнительных смысловых и эмоциональных оттенков.

Стилистическая маркировка рассматривается как наличие в языковой единице дополнительной коннотативной информации эмоционального, экспресивного, оценочного или стильового характера, что обуславливает способность этой единицы создавать определенный стилистический эффект, наделяя речь различными оттенками, например такими, как торжественность, непринужденность, фамільярность, ироничность, агрессивность и др.

Ключевые слова: стилистическая маркировка, стилистическая окраска, стилистическое значение, коннотация.

Buzko S. A. The notion of stylistic marking in language units (general and theoretical aspects).

The article investigates various approaches of studying the notion of “stylistic marking”. In particular, it notes that the phenomenon of stylistic marking in modern linguistics is understood in different ways. Some researchers consider it in terms of the notion of linguistic norm; the others associate this notion with stylistic values and the

presence of various connotations in the language unit. It should be mentioned that modern stylistics actively uses the term “stylistic coloring”, which usually refers to the correlation of the language unit with a certain functional language style. In addition, some researchers define the stylistic coloring as the presence of additional semantics and stylistic shades in words.

This article interprets stylistic marking (stylistic coloring) as the presence in the language units additional connotative emotional, expressive, evaluative or stylistic information, which predetermines the ability of this unit to create a certain stylistic effect. Such language units provide in speech different shades depending on communicative and pragmatic intentions of the speaker (for example, solemnity, high style, unofficial speaking, familiarity, irony, humor, comic style, rudeness, aggressiveness, etc.).

Key words: stylistic marking, stylistic coloring, stylistic meaning, connotation.

Серед категорій, що складають поняттєвий апарат лінгвостилістики, стилістична маркованість є однією з ключових та найбільш загальних. У лінгвістиці термін «маркованість» розуміють по-різному. Одні дослідники, за спостереженнями І. Гальперіна, визначають маркованість як здатність мовної одиниці виявляти додаткові семантичні або стилістичні відтінки. Інші розглядають явище маркованості як наявність диференційної ознаки, що відрізняє одну форму використання мовної одиниці від інших, протилежних форм, які характеризуються відсутністю такої ознаки [8, с. 269].

Перше розуміння досліджуваного мовного явища є більш поширеним у мовознавчій науці, друге трапляється лише в окремих словниках, оскільки має загальнолінгвістичний характер. Так, у «Словнику лінгвістичних термінів» Д. Ганича та І. Олійника «маркований» визначається як такий, «який характеризується наявністю корелятивної ознаки» [9, с. 124]. Наприклад, лабіалізовані голосні є маркованими за наявністю додаткової ознаки огублення, відсутньої в нелабіалізованих голосних (немаркованих). Подібне визначення маркованого мовного явища знаходимо у «Словнику лінгвістичних термінів» О. Ахманової: «Маркований (позначений, оформлений, позитивний) <...> такий,

що має явне (позитивне) мовне вираження; який характеризується наявністю корелятивної ознаки; *протилеж.* немаркований» [3, с. 223]. Натомість додаткові відтінки, забарвлення мовної одиниці дослідниця співвідносить із поняттям конотації.

У ряді досліджень явище стилістичної маркованості пов'язують із поняттям мовної норми, при цьому простежується переважно два різні погляди на проблему співвідношення стилістичної маркованості з мовною нормою. Одні дослідники вбачають у явищі стилістичної маркованості неминуче «мотивоване відхилення від лінгвістичних або будь-яких інших загальноприйнятих норм» [23, с. 131]. Інші вважають, що у стилістично маркованому явищі «немає нічого, чого не було б у мові – як системі і в мові – як реалізації цієї системи, тобто в мовленні» [8, с. 275]. Наявна також і третя концепція, згідно з якою розрізняють два типи стилістично маркованих явищ: негативний, що являє собою порушення норми, й позитивний, який перебуває в межах мовної норми [11, с. 137].

Грунтовний опис дії принципів стилістичної маркованості міститься у працях І. Гальперіна. Розглядаючи досліджуване явище переважно на рівні тексту, учений розуміє під маркованістю такі «синтаксичні побудови або смислові зв'язки компонентів висловлювання, які характеризуються одночасно незвичністю використання, обмеженим ступенем допустимості, інколи навіть граматичною неправильністю. Вони обов'язково несуть у собі додаткову інформацію» [8, с. 271]. Саме вмотивоване й свідоме порушення загальномовної норми, яка асоціюється з правильністю та стандартністю, породжує, на думку вченого, явище стилістичної маркованості.

Як зазначає К. Ірісханова [12], різні інтерпретації стилістичної маркованості стосовно мовної норми об'єднують дві обставини: по-перше, термін «стилістична маркованість» уживається неоднозначно, тому дослідники, вкладаючи в нього неоднаковий зміст, мають справу з різними об'єктами

дослідження, що спричиняє протилежні висновки; по-друге, поняття мовної норми переважно успадковане з традицій, які зводять усю систему мовних норм лише до формаційних (загальномовних) норм. У зв'язку з цим дослідниця пропонує розрізнати парадигматичну та синтагматичну стилістичну маркованість на тій підставі, що стилістичний зміст, властивий окремим мовним одиницям генетично, складає їх парадигматичні властивості (якості), інші ж одиниці набувають стилістичного значення, тобто стають стилістично маркованими, лише у процесі функціонування, тобто в синтагматиці. Дослідниця доводить, що співвідношення стилістично маркованих явищ і мовних норм визначається переважно двома обставинами: характером стилістичної маркованості (закладена вона в мовній одиниці генетично чи виникає в процесі функціонування) та типом норми, який береться за основу.

О. Беляєвська [6] пов'язує стилістичну маркованість мовних одиниць із комунікативною прагматикою і визначає її як характеристику використання, коли відповідно до прагматичної настанови повідомлення мовець прагне досягнути певного комунікативного ефекту й виявити певний вплив на отримувача інформації. На цій підставі як стилістично марковані О. Беляєвська виділяє лексичні й фразеологічні одиниці, що вказують на певну сферу комунікації. Але якщо під стилістичною маркованістю розуміти співвіднесеність із певною сферою комунікації, то стилістично маркованими можуть виявлятися в певних комунікативно-прагматичних ситуаціях фактично всі мовні одиниці, – у цьому, на наш погляд, полягає головна суперечність цієї концепції, адже така постановка питання взагалі знімає опозицію маркований / немаркований у мовній системі.

Ряд інших дослідників (зокрема, Т. Винокур, Л. Мацько, О. Сидоренко, О. Мацько, Е. Різель) явище стилістичної маркованості пов'язують із наявністю в мовній одиниці стилістичного значення, під яким розуміють «загальне позначення

емоційного, експресивного та експресивно-образного значення» [1, с. 44].

На думку Т. Винокур, до вивчення стилістичного значення варто підходити з інформативно-комунікативних позицій, «тобто враховувати його здатність бути опорним пунктом стилістичного комплексу, який обслуговує мовленнєве спілкування (засіб – прийом – завдання / ефект). Ця здатність, що спонукає нас уважати стилістичне значення ключовим поняттям стилістики, є результатом його семантичної природи, що зумовило й вибір самого терміна» [7, с. 43].

Концепція стилістичного значення, запропонована Е. Різелъ, доводить функціонування двох видів цієї категорії: стилістичне значення в парадигматичному та синтагматичному (контекстуальному) аспектах. Перший вид, який дослідниця називає абсолютним стилістичним значенням, або абсолютною стилістичною маркованістю, задається самою системою мови й тому є необхідною передумовою для адекватного використання можливостей мови під час їх реалізації в мовленні. Стилiстичне значення в синтагматичному аспекті пов'язане передовсім із стилістичним забарвленням лексеми в певному контексті (контекстуальне або актуальне стилістичне забарвлення), під яким мовознавець має на увазі стилістичну характеристику мовних одиниць у зв'язному мовленні, що може змінюватись або залишатись постійною стосовно абсолютної стилістичної маркованості. Іншим фактором, який безпосередньо впливає на стилістичне значення як у парадигматичному, так і в синтагматичному аспектах, Е. Різелъ вважає конотацію, «яка впливає або безпосередньо з контекстуального стилістичного забарвлення, або з усієї інформації» [17, с. 138]. Дослідниця наголошує на тому, що названі лінгвістичні категорії – стилістичне значення і конотація – певною мірою взаємопов'язані, але не тотожні, оскільки конотація – це додаткова інформація, виражена в невербальній формі.

На думку стилістів Л. Мацько, О. Сидоренко, О. Мацько, стилістичне значення – це «додаткове, супровідне до лексичного та граматичного значення мовної одиниці», тісно пов'язане зі «стилістичною вартістю» слова (тобто маркованістю), яка обмежує його використання певним стилем, типом мовлення чи видом тексту. Розрізняють стильове і стилістичне значення. Стильове значення мовної одиниці нерозривно пов'язане з її маркованістю й демонструє, у якому функціональному різновиді (стилі) ця одиниця зазвичай функціонує. Стилістичне значення діє в межах стильового на тлі стилістично нейтральних мовних засобів і характеризується конкретною оцінністю, емоційністю, експресією. «Воно виникає в результаті асоціативно-образного переосмислення значення, нашарування твірної семантики суфіксів, ситуативного використання слів» [14, с. 194–195].

Деякі дослідники (наприклад, Н. Бабич та М. Пилинський) стилістичну маркованість розуміють як закріпленість слова за певним функціональним стилем мови. У зв'язку з цим слова будь-якої мови Н. Бабич розподіляє на дві категорії: 1) стилістично нейтральні; 2) стилістично марковані, тобто закріплені за певним стилем. «Стилістично нейтральні слова – це слова загальноживані, а стилістично марковані, або слова вузького стилістичного призначення, – це лексеми з певним стилістичним відтінком» [4, с. 53]. М. Пилинський, аналізуючи це явище, зосереджує увагу на процесах зміни маркованості ряду лексичних одиниць. Учений зазначає, що слово, реалізуючи свій активний внутрішній потенціал, перебуває в постійних взаємодіях зі своїм оточенням, з різними типами контекстів, у яких воно функціонує. «Цим і зумовлене переміщення слова з одного стилю мовлення в інший, зміна його стилістичної маркованості» [15, с. 133–134].

Інші дослідники надають перевагу терміну «стилістичне забарвлення», також співвідносячи його з належністю слова до певного стилю мови (Л. Барлас, І. Голуб, Г. Їжакевич, О. Пономарів).

«Закріпленість за тим чи тим стилем наділяє слово певним

стилістичним «паспортом», – стверджує Л. Барлас, – який і служить сигналізатором його стилістичного забарвлення» [5, с. 149]. Стилістичне забарвлення слова вчений пов'язує з його емоційною оцінкою, наголошуючи на тому, що ці категорії взаємопов'язані, але не тотожні. «Стилістичне забарвлення – категорія оцінна. Але на відміну від емоційного забарвлення, воно спрямоване не на сам об'єкт, який називає слово (річ, особу, дію, якість і т. ін.), а на саме слово, на саме мовлення» [5, с. 150]. Так, слова з підвищеним стилістичним забарвленням (книжна, висока, поетична лексика) характеризують мовлення як емоційно-підвищене, урочисте; слова зі стилістично зниженим забарвленням (розмовним, просторічним, грубо просторічним), навпаки, характеризують мовлення як звично-побутове, містять натяк на мовленнєву ситуацію, на стосунки мовців тощо; слова ж, які звикли називати нейтральними, ніяк не оцінюють мовлення – вони мають нульове стилістичне забарвлення.

І. Голуб використовує термін «стилістичне забарвлення», яке, на думку дослідниці, «залежить від того, як слово сприймається нами: як закріплене за тим чи тим стилем чи як доречне в будь-якій мовленнєвій ситуації, тобто загальноновживане» [10, с. 99].

Г. Їжакевич та О. Пономарів стилістичне забарвлення слова пов'язують передовсім із його використанням у певному функціональному стилі. Усі слова сучасної української мови, відповідно, учені поділяють на дві великі групи: стилістично нейтральні слова, що використовуються в усіх стилях, і слова, стилістично забарвлені, які використовуються лише в окремих стилях чи в одному з них [16, с. 36–38; 21, с. 82–89]. Г. Їжакевич при цьому цілком слушно звертає увагу на те, що у складі лексики, яка не належить до загальноновживаної, виокремлюються два відмінних один від одного різновиди слів, а саме: слова з функціонально-стильовою співвіднесеністю і слова з експресивно-стилістичним забарвленням. Отже, лексика, співвідносна з

певними функціональними стилями, теж може бути стилістично нейтральною в зіставленні з експресивно-забарвленою [20, с. 152].

Схожій позиції дотримується І. Чередниченко, відзначаючи, що певна кількість слів у мові мають виразне «стильове забарвлення», і називає такі одиниці словами вузького стилістичного призначення, з певним стилістичним відтінком. Однак, – наголошує вчений, – більшість слів нашої мови належить до нейтральної категорії, яка не має виразних ознак стилістичного призначення, це загальноживані слова, стилістично нейтральні [24, с. 86].

У ряді інших досліджень стилістичне забарвлення трактують як наявність у мовної одиниці різних конотацій (О. Ахманова, О. Крижановська, В. Теля, Ю. Арешенков та ін.). У зв'язку з цим «Стилістичний енциклопедичний словник російської мови» за редакцією М. Кожині подає таке визначення стилістично забарвленої лексики: «це лексичні одиниці (однозначні слова чи окремі значення багатозначних слів), які характеризуються здатністю викликати особливе стилістичне враження поза контекстом. Ця властивість зумовлена тим, що у значенні цих слів міститься не лише предметно-логічна (відомості про позначуваний предмет) інформація, але й додаткова (непредметна) – *конотації*» [18, с. 454]. У непредметній інформації, – зазначається у статті, – знаходять відображення не тільки емоційно-експресивні конотації, але й різноманітні екстралінгвальні (стилетворчі) фактори, як-от: сфера спілкування, специфіка функціонального стилю, жанр, форма й зміст мовлення, ставлення мовця до предмета мовлення тощо. Водночас, наголошує автор статті О. Крижановська, до непредметної інформації належать також історично зумовлені характеристики самого слова як вульгарного, застарілого тощо. Дозволимо собі не погодитися з дослідницею в тому, що непредметна (конотативна) інформація мовних одиниць виявляється лише поза контекстом, адже в багатьох ситуаціях нейтральні на перший погляд слова здатні створювати певне

стилістичне враження, потрапляючи в незвичний, не властивий для них контекст.

У «Лінгвістичному енциклопедичному словнику» конотація тлумачиться як емоційна, оцінна або стилістична забарвленість мовної одиниці узуального (закріпленого в системі мови) чи оказіонального характеру. У широкому витлумаченні – це будь-який компонент, який доповнює предметно-поняттєвий зміст мовної одиниці та надає їй експресивного забарвлення. У вузькому витлумаченні – це компонент значення, змісту мовної одиниці, який виконує другорядну функцію найменування й доповнює таким чином об'єктивне значення цієї одиниці асоціативно-образним уявленням про позначувану реалію (т. зв. тропи та фігури мовлення). Асоціативно-образний компонент у структурі конотації є підставою для оцінної кваліфікації та стилістичної маркованості й пов'язує денотативний і конотативний зміст мовної одиниці [13, с. 236].

За визначенням О. Ахманової, конотація – це додаткове значення, забарвлення, «додатковий зміст слова (або вислову), його семантичні або стилістичні відтінки, які накладаються на його основне значення, служать для вираження різних експресивно-емоційно-оцінних обертонів та можуть надавати висловлюванню урочистості, ігрового характеру, фамільярності тощо» [3, с. 203–204].

Ю. Арешенков розглядає конотацію як компонент стилістичного (конотативного) значення слова; саме ж стилістичне значення трактується як додаткова, експресивно-емоційна частина лексичного значення, яка виражає почуття, наміри та оцінки мовця. Відповідно, стилістичне забарвлення пояснює як «здатність мовних одиниць виражати певні конотації (емоційні, оцінні, експресивні, стильові)» [2, с. 172]. Стилiстичну маркованість дослідник розглядає як «наявність у мовної одиниці більшої інформації, ніж у інших елементів парадигми: *гуляти* (нейтр.) // *віяти*сь (розм., знижене, негат.). Стилiстично маркований –

помічений, стилістично забарвлений» [2, с. 164].

Значну увагу терміну «конотація» приділяють українські стилісти (Л. Мацько, О. Сидоренко, О. Мацько). Учені пропонують широке й вузьке тлумачення конотації. У широкому витлумаченні – це власне конотативна інформація, паралельна й додаткова до денотативно-десигнативної (предметно-понятійної), яка дає змогу мовній одиниці виконувати експресивну функцію. Такими є конотації фразеологізмів, історизмів, архаїзмів, діалектизмів та ін. У вузькому витлумаченні – це такий компонент значення лексеми, який дає змогу використовувати її для вторинної номінації. «Він виникає на асоціативно-образних уявленнях і ніби заступає пряме об'єктивне значення, у результаті чого постають тропи і фігури» [14, с. 191].

Дослідниця конотативної інформації мовних одиниць В. Телія розглядає конотацію як спосіб вираження оцінки й висуває гіпотезу про те, що «конотація як експресивно маркований макрокомпонент семантики є продуктом оцінного сприйняття й відображення дійсності у процесах номінації. <...> основна функція конотації – це функція впливу, безпосередньо та нерозривно пов'язана з прагматикою мовлення» [22, с. 21]. Сама ж сутність творення стилістичного забарвлення, стилістичної значущості за допомогою конотації, на думку лінгвіста, доволі проста: денотативний аспект значення «обрамлюється» на основі певного асоціативно-образного мотиву емотивно-оцінною модальністю, яка, виводячи зміст висловлювання з нейтрального сприйняття, створює тим самим його стилістичне забарвлення [22, с. 122]. Під конотацією в цій концепції розуміють передовсім емотивно-оцінний компонент семантики слова чи вислову.

У деяких джерелах поняття стилістичного забарвлення ототожнюють із поняттям стилістичних відтінків. Наприклад, у «Словнику лінгвістичних термінів» Д. Ганича та І. Олійника термін «забарвлення» розглядається як додаткові стилістичні відтінки, «які накладаються на основне предметно-логічне

значення слова, виконуючи емоційно-експресивну чи оцінну функцію, надаючи висловленню характеру урочистості, піднесеності, фамільярності, грубуватості тощо» [9, с. 78–79]. Залежно від наявності чи відсутності стилістичного забарвлення весь словниковий склад мови поділяють на лексику загальноживану (стилістично нейтральну, міжстильову) та експресивну (виражає якісну оцінку предметів, явищ дійсності, осіб, станів та почуттів людини). Схоже трактування пропонує Н. Бабич, використовуючи термін «стилістичне забарвлення» на позначення додаткових смислових чи стилістичних відтінків, які з'являються у словах під час переосмислення: «Переосмислюючись, нейтральні слова набувають відповідного стилістичного забарвлення» [4, с. 53]. Так, на думку дослідниці, з'являються терміни, поетичні метафори, метонімії та синекдохи.

Відмінну від розглянутих концепцію розробила Л. Струганець, запропонувавши вивчати стилістичне забарвлення слова з урахуванням семантичної трансформації та стилістичної транспозиції. «Суть семантичної трансформації, – пояснює дослідниця, – полягає в розширенні або звуженні значення вже наявного в мові слова чи в переосмисленні значення лексичної одиниці відповідно до нових реалій лінгвосоціуму» [19, с. 97]. Відповідно, слово може змінювати своє стилістичне забарвлення, набувати нових семантико-стилістичних відтінків. Динамічні зрушення в напрямку стилістичної транспозиції, за спостереженнями Л. Струганець, також різнопланові. Зокрема, у сучасній українській мові відбуваються процеси переорієнтації номінацій, реактивації та пасивізації деяких лексико-семантичних засобів, зміни соціальних конотацій, термінологізації і детермінологізації лексичних одиниць тощо. Усі ці процеси, суть яких полягає у зміні функціонально-стильового призначення слова, скеровані передовсім на збагачення української літературної мови новими лексичними одиницями [19, с. 93–98].

Отже, у сучасній лінгвістиці явище стилістичної маркованості

розуміють по-різному. Одні дослідники розглядають його у співвідношенні з поняттям мовної норми (зокрема, І. Гальперін, К. Ірісханова, О. Беляєвська, М. Хелідей), інші вчені поняття стилістичної маркованості пов'язують зі стилістичним значенням (наприклад, Т. Винокур, Е. Різель, Л. Мацько, О. Сидоренко, О. Мацько) та наявністю в мовної одиниці різних конотацій (О. Ахманова, В. Телія, О. Крижановська, Ю. Арешенков та ін.). Водночас у стилістиці активно використовується термін «стилістичне забарвлення», під яким зазвичай розуміють співвіднесеність мовної одиниці з певним функціональним стилем мови (Л. Барлас, І. Голуб, І. Чередниченко, Г. Їжакевич, М. Пилинський, О. Пономарів). Деякі дослідники стилістичне забарвлення визначають як наявність у слова додаткових смислових та стилістичних відтінків (Д. Ганич, І. Олійник, Н. Бабич).

У нашому розумінні стилістична маркованість (стилістичне забарвлення) – це наявність у мовної одиниці додаткової конотативної інформації емоційного, експресивного, оцінного чи стильового характеру, що зумовлює здатність цієї одиниці створювати певний стилістичний ефект, надаючи мовленню, залежно від комунікативно-прагматичної настанови мовця, різних відтінків – урочистості, піднесеності, невимушеності, фамільярності, іронічності, гумору, комізму, згрубілості, агресивності тощо. Конотативна інформація, що міститься в стилістично маркованих одиницях, може носити узуальний (закріплений за мовною системою) та okazіональний (випадковий, індивідуально-авторський) характер; відповідно, уся стилістично маркована лексика поділяється на узуально закріплені та okazіональні лексичні одиниці.

Література

1. Азнаурова Э. С. Прагматика художественного слова / Э. С. Азнаурова. – Ташкент : ФАН, 1988. – 121 с.

2. Арешенков Ю. О. Лінгвістичний аналіз художнього тексту : [навчальний посібник] / Ю. О. Арешенков. – Кривий Ріг : Видавничий дім, 2007. – 177 с.

3. Ахманова О. С. Словарь лингвистических терминов / О. С. Ахманова. – М. : Советская энциклопедия, 1966. – 606 с.
4. Бабич Н. Д. Практична стилістика і культура української мови : [навчальний посібник] / Н. Д. Бабич. – Львів : Світ, 2003. – 430 с.
5. Барлас Л. Г. Об отношении стилистической окраски и эмоциональных оттенков слова к его лексическому значению / Л. Г. Барлас // Вопросы лексики и фразеологии современного русского языка : сб. статей. – Ростов-на-Дону : Изд-во Ростовского ун-та, 1968. – С. 68–84.
6. Беляевская Е. Г. Стилистическая маркированность в языке и речи / Е. Г. Беляевская // Проблемы стилистической маркированности : сб. науч. тр. – М., 1990. – 140 с.
7. Винокур Т. Г. Закономерности стилистического использования языковых единиц / Т. Г. Винокур. – М. : Наука, 1980. – 238 с.
8. Гальперин И. Р. О принципах семантического анализа стилистически маркированных отрезков текста / И. Р. Гальперин // Принципы и методы семантических исследований. – М. : Наука, 1976. – 379 с.
9. Ганич Д. І. Словник лінгвістичних термінів / Д. І. Ганич, І. С. Олійник. – К. : Вища школа, 1985. – 360 с.
10. Голуб И. Б. Стилистика современного русского языка : [учебное пособие] / И. Б. Голуб. – М. : Высшая школа, 1986. – 335 с.
11. Едличка А. Типы норм языковой коммуникации / А. Едличка // Новое в зарубежной лингвистике. – М. : Прогресс, 1988. – Вып. 20. – С.135–150.
12. Ирисханова К. М. Стилистическая маркированность и норма / К. М. Ирисханова // Проблемы стилистической маркированности : сб. науч. тр. – М., 1990. – С. 57–69.
13. Лингвистический энциклопедический словарь / гл. ред. В. Н. Ярцева. – М. : Советская энциклопедия, 1990. – 685 с.
14. Мацько Л. І. Стилiстика української мови : [пiдручник] / Л. І. Мацько, О. М. Сидоренко, О. М. Мацько ; за ред. Л. І. Мацько. – К. : Вища школа, 2003. – 462 с.
15. Пилинский Н. Тенденции в изменении стилистической маркированности лексики современного русского языка (на материале лексикографии новейшего периода) / Н. Пилинский, Н. Хруцкая // Система і структура схiднослов'янських мов : зб. наук. пр. – К. : УДПУ, 1997. – 174 с.
16. Пономарів О. Д. Стилiстика сучасної української мови : [пiдручник] / О. Д. Пономарів. – К. : Либiдь, 1993. – 247 с.
17. Ризель Э. Г. Стилистическое значение и коннотация / Э. Г. Ризель // Лингвистические проблемы текста : сб. науч. тр. – М., 1980. – Вып. 158. – С. 134–143.
18. Стилистический энциклопедический словарь русского языка / под ред. М. Н. Кожинной. – М. : Флинта. Наука, 2003. – 694 с.

19. Струганець Л. Динаміка лексичних норм української літературної мови ХХ століття : [монографія] / Л. Струганець. – Тернопіль : Астон, 2002. – 352 с.

20. Сучасна українська літературна мова : Стилістика / за заг. ред. І. К. Білодіда. – К. : Наукова думка, 1973. – 585 с.

21. Сучасна українська мова : [підручник] / О. Д. Пономарів, В. В. Різун, Л. Ю. Шевченко та ін.; за ред. О. Д. Пономарева. – [2-е вид.]. – К. : Либідь, 2005. – 487 с.

22. Телия В. Н. Коннотативный аспект семантики номинативных единиц / В. Н. Телия. – М. : Наука, 1986. – 143 с.

23. Хэллидей М. А. К. Лингвистическая функция и литературный стиль / М. А. К. Хэллидей // Новое в зарубежной лингвистике. – М. : Прогресс, 1986. – Вып. 9. – С. 116–148.

24. Чередниченко І. Г. Нариси з загальної стилістики сучасної української мови / І. Г. Чередниченко. – К. : Радянська школа, 1962. – 495 с.

Стаття надійшла до редакції 12.02.2018 р.

УДК 811.161.2'42:821.161.2-1.09

В. А. Городецька

ПОРІВНЯННЯ ЯК ОЗНАКА ХУДОЖНЬОГО ІДІОЛЕКТУ (НА МАТЕРІАЛІ ПОЕТИЧНОГО МОВЛЕННЯ В. СТУСА)

Городецька В. А. Порівняння як ознака художнього ідіолекту (на матеріалі поетичного мовлення В. Стуса).

Статтю присвячено дослідженню порівнянь як специфічної ознаки художнього мовлення В. Стуса на матеріалі збірки поезій «Палімпсести». З'ясовано, що індивідуально-авторська мовна картина світу репрезентує життя ключовими концептами, які виявляються через систему порівнянь та відкривають підсвідомість художника слова, що бачить буденну реальність в неповторних образах, вмотивованих історією, літературою, релігією, національною культурою загалом. Доведено, що ці складові світобачення поета набувають символічного звучання, розподіляють життя для нього на світ і темряву, спокій і боротьбу, рідне й чуже, відчуття теплих спогадів минулого та повної безвиході сьогодення й майбутнього. Декодовано символічний зміст основних архетипів культурологічного контексту творів автора.

Ключові слова: антропологічна лінгвістика, лінгвокультурологія, порівняння, індивідуально-авторська мовна картина світу.